

Laajan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman 2021–2024 loppuarviointi

Hyvinvointilautakunta 20.02.2025 § 15

42/00.01.02.02/2021

Laaja hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma toimivat ohjaavana asiakirjana kunnassa tehtävälle työlle. Se toimii velvoittavana asiakirjana Liperin kunnan järjestämille palveluille. Asiakirjan tarkoitus on varmistaa hyvinvointityön toteutuminen kaikissa palveluissa. Se kertoo kuntalaisten hyvinvoinnin nykytilasta sekä asettaa tavoitteita toiminnalle. Asiakirjan avulla pyritään lisäämään yhteistyötä ja tuomaan hyvinvointityöhön sekä sen kehittämiseen, päätöksentekoon ja johtamiseen suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Suunnitelma painottuu ehkäisevän hyvinvointityön edistämiseen ja siinä kiinnitetään erityistä huomiota heikoimmassa asemassa olevien kuntalaisten tukemiseen terveyserojen kaventamiseksi.

Hyvinvointisuunnitelma laaditaan kerrallaan neljäksi vuodeksi. Hyvinvointisuunnitelman toteutumista tulee seurata vuosittain ja arvioida laajemmin valtuustokauden puolivälissä ja suunnitelmakauden päättyessä. Suunnitelma otetaan huomioon laadittaessa kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa sekä palvelualuekohtaisia toimintasuunnitelmia. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa sekä tehtyjä toimenpiteitä kuvataan vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä. Liperin kunnan laaja hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 29.3.2021 §:ssä 13. Nyt on laadittu loppuarviointi vuosien 2021–2024 suunnitelmasta.

Toimenpiteistä suurin osa on toteutunut, joidenkin aikataulu tai sisältö on muuttunut. Jokaisen tavoitteen toteutumista on arvioitu erillisessä asiakirjassa. Suunnitelmakauden alussa keskeisenä toimenpiteenä on ollut linjata hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suuntaviivoja ja konkreettisia toimia. Tätä työtä varten on laadittu strategisia ohjelmia ja työ jatkuu eri osa-alueilla edelleen.

Osallistamista ja viestintää

Suunnitelmakaudella on laadittu runsaasti strategisia kehittämistä ohjaavia asiakirjoja useilla toimialoilla. Kuntalaisten palautetta, mielipiteitä ja kehittämistoiveita on kuultu laajasti osana ohjelmatyötä ja palveluiden kehittämistä. Kunnan osallisuusohjelman päivityksessä vuonna 2023 määriteltiin osallisuutta edistävät toimenpiteet. Lasten laajaa kuulemistä on toteutettu koulu- ja varhaiskasvatusselvityksen yhteydessä, koulurakentamisen sekä nuorten paikan suunnitteluissa. Lapsia kuultiin laajasti myös Lapsiystävällinen kunta -mallin

kehittämistyössä. Lasten kuulemisen pohjalta asetettiin tavoitteet ja toimenpiteet ja niiden toteuttaminen aloitettiin vuonna 2022.

Vuonna 2022 laaditut kunnan liikkumisohjelma ja liikunnan olosuhdeohjelma ohjaavat liikuntapalvelujen toteuttamista vuoteen 2030 saakka. Nuoriso-ohjelma hyväksyttiin syksyllä 2024 ohjaamaan kunnan nuorisopalvelujen toteuttamista ja kunnan ensimmäinen ikäystävällisyyden ohjelma valmistui vuoden 2023 lopussa.

Viestinnän ja tiedottamisen lisäämiseen laadittiin kunnan oma Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sivusto, joka otettiin käyttöön vuonna 2023. Sivustolta löytyy tietoa ja vinkkejä oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä neuvoja haastaviin tilanteisiin ja ohjaus avun hakemiseen.

Yhteistyötä erilaisissa työryhmissä

Vuonna 2022 perustettiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä vahvistava monialainen hyte-tiimi, joka vie hyte-työtä lähelle kuntalaisia erilaisten tapahtumien ja teemapäivien muodossa.

Vuonna 2022 perustetun kunnan ehkäisevän päihdetyön koordinaatioryhmän toiminta on vakiintunut ja ryhmä toimii osana maakunnallista ehkäisevän päihdetyön (EPT) verkostoa. EPT-suunnitelman mukaisia toimia on tehty, henkilöstön osaamista on vahvistettu EPT-koulutuksin, viestintää tehostettu ja laadittiin päihteet ja pelihaitat -sivusto osana kunnan hyte-sivuja. Loppuvuodesta 2023 Liperin EPT-koordinaatioryhmä sai kunniamaininnan Ennalta ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Karjalassa-hankkeelta aktiivisesta ja laaja-alaisesta ehkäisevän päihdetyön kehittämisestä ja toiminnasta.

Vuonna 2023 perustettiin ruokakasvatuksen monialainen työryhmä jatkamaan hyvien käytänteiden edistämistä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Kunnan kaikissa toimipisteissä noudatetaan ravitsemussuosituksia, mutta tavoitteet koululaisten välipalan ja ikäihmisten ruokailumahdollisuudet päiväkodeilla eivät toteutuneet talouden haasteellisessa tilanteessa.

Vuonna 2023 perustettiin kunnan kotouttamisen monialainen työryhmä. Vuodesta 2023 alkaen maahanmuutto kunnassa on lisääntynyt ja tarve maahanmuuton koordinaatiolle ja kotouttamiselle on kasvanut. Erityisesti kasvussa on ollut työperäinen maahanmuutto vuosien 2023–2024 aikana muun muassa hoiva- ja puhtausalalle.

Kunnan hyvinvointityötä koordinoi poikkihallinnollinen hyvinvointiryhmä, jossa on myös vahva poliittinen edustus. Lisäksi työryhmään kuuluu edustajat järjestöistä, seurakunnista sekä

hyvinvointialueelta. Hyvinvointiryhmä kokoontuu kuusi kertaa vuodessa. Kuntamme toimijat ovat myös aktiivisesti mukana lukuisissa maakunnallisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa. Liperin kunta kutsuttiin mukaan Kuntaliiton hyte-johdon verkostoryhmään vuonna 2024.

Toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi

Vapaa-aikapalveluiden koordinoimana Harrastamisen Suomen malli otettiin käyttöön vuonna 2021. Kerhotoimintaa on kaikkien koulujen yhteydessä. Uutena toimintatapana on aloitettu etsivä harrastustoiminta, jonka tarkoituksena on löytää lapsia ja nuoria, joilla ei ole harrastusta, kartoittaa heidän toiveitaan ja käydä yhdessä tutustumassa harrasteisiin.

Mielen hyvinvointiin liittyvät tavoitteet toteutuivat muun muassa Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönoton sekä Lapsiystävällinen kunta -kehittämistyön kautta. Vuonna 2021 laadittiin Mielen hyvinvoinnin ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelma, jonka pohjalta ehkäisevän päihdetyön kuntatasoista koordinaatiota ja rakenteita kehitettiin.

Perheiden kohtaamispaikan (Kota) toiminta jatkui aktiivisena, yhteistyötä ja tapahtumia järjestettiin eri toimijoiden kanssa. Perheiden määrä Kota-toiminnassa on lisääntynyt vuosittain ja yhteistyöstä neuvolan kanssa on ohjautunut lisää uusia perheitä Kodan toimintaan. Kohtaamispaikkatoimintaa on kehitetty toteuttamalla arviointia ja asiakaskyselyitä, joiden mukaan Kota koetaan matalankynnyksen paikaksi, joka tukee perheiden arkea ja hyvinvointia sekä ehkäisee syrjäytymistä. Kunnan perheohjaaja on antanut myös perheohjausta kotiin, keskimäärin yhtä aikaa voidaan ottaa asiakkaaksi noin 10–15 perhettä.

Yhteisötilan ja Vinkkarin toiminta jatkui vilkkaana, tapahtumia ja toimintaa järjestettiin runsaasti. Yhteisötilojen toiminta on osoittautunut hyvinvointia edistäväksi ja eri toimijoiden yhteenkuuluvuutta ja yhdessä tekemistä edistäväksi tahoksi. Kunta tukee molempien yhteisötilojen toimintaa.

Työllisyyden hoito on tärkeä osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Duunitalo Linkin toiminta on laajentunut ja monipuolistunut. Kaikki alle 30-vuotiaat työttömät työnhakijat kontaktoitiin vuosina 2023 ja 2024 kuntakokeilun ja osa työllisyshankkeiden sekä kunnan työllisyyspalveluiden toimesta. Alle 25-vuotiaiden palvelut on keskitetty yhdelle asiakasvastaavalle ja yhteistyötä Etsivän nuorisotyön ja nuorten palveluverkoston kanssa on lisätty. Duunitalo Linkin toimintaa markkinoitiin säännöllisesti sosiaalisessa mediassa. Työllisyyspalveluissa

otettiin käyttöön Fore-ammattiohjelma, jonka avulla laaditaan asiakkaan oma työllisyysuunnitelma.

Ikäihmisten kaatumisten ehkäisyyn panostettiin kaikissa kolmessa taajamassa järjestetyillä ikäihmisten liikenneturvallisuustapahtumilla vuonna 2022. Tilaisuuksissa ikäihmiset saivat keinoja oman liikkumisen ja liikenneturvallisuuden parantamiseen sekä tietoa oman toiminnan ja varustautumisen vaikutuksista pysytyssä pysymiseen. Ikäihmiset pääsivät keskustelemaan ja esittämään toiveita katujen kunnossapitoon liittyen. Tilaisuuksissa ikäihmisille (70+) jaettiin maksuttomat kenkien liukuesteet ja heijastimet. Indikaattoritietojen mukaan yli 65-vuotiaiden kaatumiset ja putoamiset ovat kunnassa vähentyneet vuosittain.

Kevyen liikenteen väylien ja esteettömyyden parantamiseen on tehty toimia. Useita liikenneturvallisuuden edistämishankkeita käynnistettiin ja toteutettiin sekä valaistusta parannettiin Viinijärvellä ja Ylämyllyllä. Suunnitelmavuosina on toteutettu runsaasti erilaisia investointeja mm. Liperin koulun peruskorjaus ja rakentaminen, Keskustie-hanke, Ylämyllyn uusi vedenottamo sekä useita kehittämishankkeita mm. Pärnävaaran Masterplan sekä Liperin kirkonkylän ja Viinijärven kehittämissuunnitelmat.

Toteutumattomia tavoitteita

Neljän vuoden suunnitelmakausi on pitkä ja osa vuonna 2020 asetetuista toimenpiteistä jäi erilaisista syistä toteutumatta.

Tavoitteesta kuntalaisten puhelinpalvelunumerosta on luovuttu. Nykyisessä palvelupisteessä annetaan ohjausta ja opastetaan kunnan ja Kelan palveluita sekä opastusta sähköisten palveluiden käyttöön. Palvelupiste toimii kunnan infopisteenä kaikille asiakkaille ja palvelualueille ja palvelua saa myös puhelimen kautta.

Toimenpiteitä kiusaamisen vähentämiseen on tehty, mutta kuntatasoista koordinaatiota varten ei perustettu erillistä työryhmää vaan tehtävä liitettiin osaksi opiskeluhuollon ohjausryhmän tehtäviä. Tulevina vuosina jatketaan yksinäisyyden tunnistamiseen ja puuttumiseen sekä koulujen kokonaisturvallisuuden kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä.

Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaa-aikatoimen työntekijöille suunnattu verkkokoulutuspaketti perheväkivallan puheeksiotosta, lastensuojelun toiminnasta sekä lain asettamista velvoitteista ammattilaisille jäi toteuttamatta resurssien puutteen takia. Asiasta oli kuitenkin saatavilla koulutusta mm. Barnahus-hankkeen kautta.

Suunnitelmakauden aikana jäi myös toteutumatta useita rakennettuun ympäristöön ja turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Kunta on edistänyt

useiden eri ryhmien ja hankkeiden kautta tiestön parantamista. Osassa hankkeita toteutus on riippuvainen ELY-keskuksen rahoituksesta ja aikataulutuksesta. Kunta toimii aktiivisesti yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa parantaakseen tiestön kuntoa.

Vaikutusten arviointi	Liperin kunnan hyvinvoinnin ja terveellisuuden edistämisen työ on laaja-alaista ja monipuolista. Toimenpiteitä on kohdennettu kuntalaisten elinkaaren eri vaiheisiin. Olemme lisäksi edistäneet runsaasti erilaisia rakennus- ja ympäristöjen kehittämisen ja turvallisuuden hankkeita. Kunnan hyvinvointityö on kokonaisuudessaan hyvin suunniteltua ja strategisesti ohjattua. Yhdessä sovituilla tavoitteilla ja toimenpiteillä on mahdollista saada toimenpiteille vaikuttavuutta. Hyvinvointityön tulosten mittaaminen on erityisen haastavaa, pitkäjänteisellä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisellä on kuitenkin merkittäviä vaikutuksia yksilö- ja yhteisötasolla. Hyvinvoivilla kuntalaisilla on voimavaroja pitää huolta itsensä lisäksi myös läheisistään sekä toimia aktiivisena kunnan jäsenenä. Kunnan voimassa olevan hyvinvointisuunnitelman 2025–2028 laadinnassa hyödynnettiin aiemman suunnitelman seurantatietoa.
Valmistelija	Hyvinvointi- ja hankekoordinaattori Eeva Elomäki
Esittelijä	Hyvinvointijohtaja Lappalainen Riitta
Päätösehdotus	Hyvinvointilautakunta merkitsee tiedokseen laajan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vuosien 2021–2024 loppuarvioinnin ja esittää sen kunnanhallitukselle ja edelleen kunnanvaltuustolle tiedoksi.
Päätös	Hyväksyttiin päätösehdotus.
Ote	Kunnanhallitus
Toimeenpano	Hyvinvointipalvelut
Lisätietoja	Hyvinvointijohtaja Riitta Lappalainen p. 040 834 7185, Hyvinvointi- ja hankekoordinaattori Eeva Elomäki p. 050 592 8635